

VI. HADİS

Adem aleyhisselam'ın Tevessülü

Adem *aleyhisselam*, hata işlediği zaman “Ya Rabbi, Muhammed hakkı için Senden af diliyorum.” dediği rivayet.³³⁶

Birincisi: Hadis, şiddetli bir şekilde zayıf, müunker ve hatta ilim ehlinden bazlarının söyledişi gibi bâtildir ve uydurmadır. Allah’ın dininde böylesi bir rivayete itimad etmek, onu hüccet kabul edip üzerine ahkâm bina etmek asla caiz ve halal değildir.

Hadisin merfu bütün rivayetlerinin üzerine dayandığı yegâne isim, **Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem**’dır.

Bu kişi, ilim ehlinin ittifakıyla zayıftır. Onu Ali İbnu'l- Medini, Ebu Hatim er-Razi, Ebu Zür'a er-Razi, Ahmed b. Hanbel, Yahya İbn'u Main, Buhari, Nesai, Ebu Dayud, Darakutni, İbn-i Huzeyme, Cevzecanî, Saci ve İbn-i Sa'd zayıf görmüşlerdir.

Tahavi, onun hakkında “Hadisi, hadis ilmi ehlince, zayıflığın son noktasındadır” derken, İbn-i Cevzi de “Zayıf olduğuna icma ettiler.” demektedir.³³⁷

Hadisi rivayet eden Hakim, onu “**kendilerinden rivayet alınmayacağını ve kendileriyle ihticac edilmeyeceğini**” belirttiği zayıflar arasında zikretmekte,³³⁸“babasından uydurma hadisler rivayet ettiğini, bu ilmin ehlinden dikkat edenler için bunun sorumlusunun o olduğunu açık olduğunu” ifade etmektedir.³³⁹

Hadisi rivayet eden diğer bir isim olan Beyhaki de hadisi aktardıktan sonra “Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem’in teferrûd ettiğini ve zayıf olduğunu” belirtmektedir.³⁴⁰

Onun zayıf olduğunu Zehebi,³⁴¹İbn-i Hacer,³⁴²İbn-i Adilhadi³⁴³ve Zürkani³⁴⁴de söylemeye, Subki bile “Zayıflığı, iddia edilen hadde ulaşmaz.”³⁴⁵diyerek asıl itibarıyla zayıf olduğunu kabul etmektedir.

Bu hadis de zayıf olduğunda, hatta büyük çoğunluk tarafından şiddetli zayıf olduğunda ittifak edilen Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem’in rivayetidir.

Tek başına bu, rivayetin zayıf sayılmasına yeteceği halde, bir de o, bu rivayette teferrûd etmiş/tek başına kalmıştır.

336 Hakim, *Müstedrek*, 2/615

337 İbn-i Hacer, *Tehzib*, 2/507-508

338 İbn-i Hacer, *Lisan*, 7/257

339 Hakim, *Medhal İla's-Sahih*, 1/154

340 Beyhaki, *Delailü'n-Nübûve*, 5/489

341 Hakim, *Müstedrek*, 2/615; Zehebi, *Mizzan*, 2/449 no: 4372

342 İbn-i Hacer, *Takrib*, 578 no: 3890

343 İbn-i Abdi'l Hadi, *Sarımu'l-Munki*, 34

344 Zürkani, *Serhu'l-Mevahib*, 1/63

345 Subki, *Şifau's-Sikam*, 363

Zayıflığı ondan daha hafif olanların teferrüd ettiği rivayetler bile münker sayılmaktayken³⁴⁶ “hadisi, hadis ilmi ehline zayıflığın son noktasında”³⁴⁷ olan ravinin bu rivayetinin münker oluşu şüphesiz, Zehebi³⁴⁸ ve İbn-i Teymiyye’nin³⁴⁹ cezmettiği, İbn-i Abdil Hadi’nin de teyid ettiği³⁵⁰ gibi uydurma oluşu da çok kuvvetlidir.

Ayrıca isnadda, Abdullah b. Müslim el-Fihri adında şaibeli başka bir ravi daha vardır.

Zehebi, Hakim'e yaptığı takibde "Bilakis (hadis) uydurmadır. Abdurrahman (b. Zeyd b. Eslem) vâhi'dir. Abdullah b. Müslim el-Fihri ise, "Bilmiyorum, kimdir bu?"³⁵¹ diyerek, onun mechul olduğuna işaret etmektedir.

Mızan'da ise "Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'den, içinde "Ey Adem, eğer Muhammed olmasaydı seni yaratmadım" cümlesi geçen batıl bir haber nakletmektedir"³⁵² diyerek, bu hadise işaret etmektedir.

İbn-i Hacer, Zehebi'nin bu sözünü aktardıktan sonra "bunun (yani Abdullah b. Müslim el-Fihri'nin), kendisinden önce zikredilenle aynı kişi olmasına uzak görmüyorum"³⁵³ demektedir.

İbn-i Hacer bununla, Abdullah b. Müslim el-Fihri'nin tercumesinden bir önceki tercüme olan, Abdullah b. Müsellem b. Ruşeyd'i kasdetmektedir.

Onun hakkında ise Zehebi şöyle demektedir: "İbn-i Hibban, onun hadis uydurmakla itham edilen birisi olduğunu, Leys, Malik ve İbn-i Lechia üzerine hadis uydurduğunu, onun hadisini yazmanın helal olmayacağıni zikretmektedir."³⁵⁴

Yani Zehebi'nin mechul olduğuna işaret ettiği Abdullah b. Müslim el-Fihri'nin, hadis uydurmakla ittiham edilen Abdullah b. Müsellem'le aslında aynı kişi olması, İbn-i Hacer'e göre uzak bir ihtimal değildir.

Beyhaki,³⁵⁵ Zehebi,³⁵⁶ İbn-i Teymiyye,³⁵⁷ İbn-i Abdilhadi,³⁵⁸ İbn-i Kesir,³⁵⁹ Heysemi,³⁶⁰ Suyûti,³⁶¹ Zûrkani,³⁶² Hafaci³⁶³ ve Aliyyü'l-Kari³⁶⁴ bu hadisin isnadının zayıf olduğunda hem fikirdirler.

346 Zehebi, *Mızan*, 3/151 (Hoşafçı'nın imam addettiği Kevseri, Buhari ve Müslim'in rivayet ettiği Uramiler hadisini, sahabî olmasına rağmen, Enes b. Malik'in teferrüd ettiği gereğesiyle reddetmektedir. Bk. *Beyan-i Telbisi'l-Müfteri*)

347 İbn-i Hacer, *Tehzib*, 2/408

348 Zehebi, *Mızan*, 2/449 no: 4372; Hakim, *Müstedrek*, 2/615

349 İbn-i Teymiyye, *er-Raddu Alâ'l-Bekri*, 6

350 İbn-i Abdil Hadi, *Sarımü'l-Munki*, 34-36

351 Hakim, *Müstedrek*, 2/615

352 Zehebi, *Mızan*, 2/449 no: 4372

353 İbn-i Hacer, *Lisan*, 5/12 no: 4462

354 Zehebi, *Mızan*, 2/449 no: 4371

355 Beyhaki, *Delailü'n-Nübüvve*, 5/486

356 Zehebi, *Mızan*, 2/449 no: 4372; Hakim, *Müstedrek*, 2/615

357 İbn-i Teymiyye, *er-Raddu alâ'l-Bekri*, 6

358 İbn-i Abdilhadi, *Sarımü'l-Munki*, 3637

359 İbn-i Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 2/323

360 Heysemi, *Meemau'z-Zevaid*, 8/253

361 Suyûti, *Menâhilü's-Sâfa*, 94 no: 381

362 Zûrkani, *Şerhü'l-Mevâhib*, 1/63

363 Hafaci, *Şerhü's-Şîfa*, 2/242

364 Aliyyü'l-Kari, *Şerhü's-Şîfa*, 1/76

İkincisi: Şimdi de Hoşafçı'nın; yanlış, yalan, telbis ve iftiralarla dolu, "tahric ve değerlendirmelerine" bakalım.

s. 193'de diyor ki: "*Bu hadis için Zehebi "Bana göre isnadı zayıftır, ravilerden Abdurrahman zayıftır. Abdullah b. Eslem el-Fiheri ise, bunun kim olduğunu bilmiyorum" haberin uydurma olduğunu söylemiştir.*"

Zehebi, "bana göre isnadı zayıftır" demiş!

Oysa Zehebi'nin kullandığı iki ayrı ibare "uydurmadır"³⁶⁵ ve "bâtil bir haber"³⁶⁶ şeklindedir. Hoşafçı, ya "zayıf" ile "uydurma" arasındaki farkı bilmemekte ya da okuyucuya kandırmaya çalışmaktadır.

"Ravilerden Abdurrahman zayıftır." demiş!!

Zehebi'nin onun hakkında kullandığı ibare "vahi"³⁶⁷dir. Bu tabirin mücerred zayıflığın altında bir mertebe olduğu, ehlince ve talebelerince malumdur.

Hoşafçı'nın "Abdullah b. Eslem el-Fiheri" dediği kişi ise Abdullah b. Müslim'dir. **Eslem** ise Hoşafçı'nın akında galiba Abdurrahman'ın dedesinden kalmıştır. Abdullah b. Müslim'in nisbetini birkaç sayfa içinde dört kere "Fiheri," üç kere "Fehri," bir kere de "Fîrî" olarak zapteden Hoşafçı'nın bu hali, ashında konuya ne kadar uzak olduğunun örneklerinden biridir.

Zehebi, "bunun kim olduğunu tanımiyorum" derken dikkatle tercüme edilmediği için pek anlaşılmasa da, aslında bu ifadeyle onun mechul olduğuna işaret etmektedir.

Zehebi'nin ibaresinin tam karşılığı "tanımıyorum, kimdir bu?!" şeklinde olur ki, malum siyer, tarih, mizan, tezkira ve daha nice muhteşem eserin müellifi Zehebi'nin "tanımıyorum" demesiyle -örneğin- Hoşafçı gibi birisinin "tanımıyorum" demesi arasında fark vardır.

Birincisi onun **mechul** olduğunu, ikincisi ise bunun **cahil** olduğunu ifade eder.

s. 194 ve 200'de diyor ki: "*Zehebi'nin Şeyhu'l Islam dediği şeyhlerinden biri olan Subki... bu hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.*" ve "*Bir muhaddis ve müctehid olan Subki'nin sahihtir demesi, ona Şeyh'u'l Islam diyen talebesi Zehebi'nin uydurmadır demesinden daha mı zayıftır?*"

Zehebi'nin Şeyhulislam dediği şeyhlerinden bir diğeri olan İbn-i Teymiyye de bu hadisin uydurma olduğunu söylemiştir.

Ayrıca "**bir muhaddis ve müctehid olan**" Subki, bu hadise sahihtir derken bunu içtihadıyla değil, kendi ifade ettiği gibi "**Hakim'e itimad ederek,**"³⁶⁸ yani onu taklid ederek yapmıştır.

Hoşafçı, "Şeyh'u'l Islam, Muhaddis ve Müctehid" gibi sıfatlarla göz boyamaya çalışırken, bunu neden söylemiyor?!

365 Hakim, Müstedrek, 2/615

366 Zehebi, Mizan, 2/449 no: 4372

367 Hakim, Müstedrek, 2/615

368 Subki, Şifau's-Sikam, 363

s. 194'de diyor ki: "**Taberani, Beyhaki, Ebu Nuaym, Kastallani sahîh bir isnad ile...**"

Taberani'nin *Eusat*'taki isnadında, halini beyan ettiğimiz Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'le beraber başka mechuller de vardır.

Heysemi, "**İsnadda tanımadığım kimseler var.**"³⁶⁹ diyerek buna işaret etmektedir.

Hoşafçı, bunu 279 nolu dipnotta "**el-Esvad, (böyle) (Heysemi, Mecma'u'-z-Zevaid'de (8/253) senedinde tanımadığım (mechul) bir ravi var, dedi.**" şeklinde aktarmaktadır.

Yani Heysemi'nin "**İsnadda tanımadığım kimseler**" ifadesini, "**senedinde tanımadığım bir ravi**" olarak nakletmektedir.

Her halükarda, isnadı malum Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'le beraber mechullerle dolu olan Taberani'nin rivayeti, Hoşafçı'ya göre "**sahîh bir isnad ile...**"

Beyhaki'ye gelince, onun üzerine 280 numarasını koyup bizi aynı nolu dipnota ihale eden Hoşafçı, daha sonra Beyhaki'nin sözünü, okuyucunun görmesini istememiş olacak ki, aşağıya 280 nolu bir dipnot koymamış. Dipnotlarda 279'dan sonra 281 geliyor.

Beyhaki'nin de hadisi aktardıktan sonraki ifadesi şöyledir: "**Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem teferrüd etmiştir ve o zayıftır.**"³⁷⁰

Beyhaki'nin zayıf olduğuna açıkça işaret ettiği isnadı, Hoşafçı'ya göre, hem de bir sonraki sayfada kendisi de "**Beyhaki, hadisin isnadını zayıf kabul etmiştir.**" dediği halde "**sahîh bir isnad ile...**"

Kastallani ise **müsnid** bile değil, **nakıldır**. Hadisi zikrettikten sonra arkasından Beyhaki'nin deminki sözünü aktarmıştır. Bunu şerheden Zürkani de, onun muradını doğru anlayarak şöyle demektedir "**Abdurrahman teferrüd etmiştir, yani başkası ona mütabaat etmemiştir.** Bu hadis, ravisinin zayıf olmasıyla beraber, bir de garibdir."³⁷¹

Yani ortada isnad da, sıhhat de olmadığı halde, Hoşafçı'ya göre "**sahîh bir isnad ile...**"

s. 194 ve devamında diyor ki: "**Suyûti hadisin bazı tariklerinin zayıf olduğunu söylediyse de hadisin aslinin bazı şahit ve mütabilerle sahîh li-gayrihi olduğu kanaatine varmıştır.**"

Suyûti'nin üzerine koyduğu 281 rakamıyla, aynı nolu dipnotta şöyle demektedir. "**el-Hasais'ul Kubra, sahihtir dedi.**"

Bu düpedüz bir **yalan**, Suyûti'ye atılmış bir **iftiradır**.

Suyûti, *Hasais*'in neresinde bu hadis için "**sahihtir**" ibaresi kullanmış, bize göstersinler.

281 nolu dipnottaki bu ibarenin yanına, yalan da olsa bir sayfa numarası verip gösteremedikleri gibi, bunu da asla gösteremezler.

³⁶⁹ Heysemi, *Mecma'u'-z-Zevaid*, 8/253

³⁷⁰ Beyhaki, *Delailu'n-Nubuwwa*, 8/253

³⁷¹ Zürkani, *Şerhu'l-Mevahib*, 1/63

Eğer Suyûtî'nin, mukaddimesinde söylediğii "(Kitabı,) uydurulmuş ve reddedilecek haberlerden arındırımdır."³⁷² ifadesine yapışarak, kitabda zikrettiği bütün haberlere "**sahihtir**" dediği sonucuna çıkmaya yeltenirlerse bu gülünç olurç

Zira Suyûtî'nin kendisi, kitabda zikrettiği iki münker hadisin arkasından "Bunları aktarmayı içim hoş karşılamıyor, ama bu işte Hafız Ebu Nuaym'a uyдум."³⁷³ demektedir.

Ayrıca Suyûtî, hadisin isnadının zayıf olduğunu, *Şifa*'nın tahricide açıkça söylemektedir.³⁷⁴

Hoşafçı, Suyûtî'nin, "**Hadisin şahid ve mütabilerle sahî li-ğayrihi olduğu kanaatine vardığını,**" 282 nolu dipnotta, *Mefahim* talikine ihale etmiştir.

Suyûtî bu kanaatini, Alevi Malîki'nin *Mefahim* adlı kitabına yaptığı talikte(!) belirtmediğine göre, bu talikin sahibi her kim ise, bu bahsedilen kanaatın nerede geçtiğini söylememiş olacak ki, Hoşafçı da talikin sahibinin kanaatini, Suyûtî'nin iddia edilen kanaatine kaynak olarak aktarmakla yetinmiş!!

s. 195'de diyor ki: "*Zûrkânî, Subkî, Suyûtî ve Kevserî gibi birçok hadis hafızı ve muhaddisin şehadeti ile, Hakîm'in haklı, Zehebi'nin ise haksız olduğu ortaya çıkıyor.*"

Hoşafçı, Zûrkânî üzerine koyduğu 283 numarasıyla, aynı nolu dipnotta diyor ki: "**Serh'ul-Mevahib, sahihtir dedi.**"

Bu da Hoşafçı'nın yalan ve iftiralarının bir diğeridir. Bu dipnotta da yalan da olsa bir sayfa numarası gösteremediği gibi, Zûrkânî'nin hadise nerede "**sahihtir**" dediğini gösteremez.

Aynı cümlede iki kere zikrettiği Zûrkânî'nin, *Serh'ul-Mevahib*'de "**Bu hadis, ravisinin zayıflığıyla beraber, bir de gariptir.**"³⁷⁵ sözüyle neye şahadet ettiğini az önce gösterdik.

Subkî'nin de ashında müstakil bir şahadetinin olmadığını, "**hadisi Hakîm'e itimad ederek,**"³⁷⁶ yani onu taklid ederek sahîhlediğini kendisinin söylediğini de ifade ettik.

Kastallâni'nin ise konuya alakalı direkt bir şahadeti olmadığı halde, Beyhâki'nin, isnadın zayıf olduğuna yönelik şahadetini aktardığını beyan ettik.

Suyûtî'nin de isnadın zayıf olduğunu söyleyerek³⁷⁷ neye şahadet ettiğini ortaya koyduk.

Yani Hoşafçı, ismi geçen bu kişilere, aksi yönde şahadetleri sabit olduğu halde, hadisin sahîh olduğuna şahitlik ettilerini söyleyerek açıkça iftira etmeyece ve okuyucuyu kandırmaya çalışmaktadır.

Kevserî'ye gelince...

372 Suyûtî, *Hasaisu'l-Kubra*, 1/8

373 a.g.e., 147

374 Suyûtî, *Menâhilu's-Sâfa*, 94 no: 381

375 Zûrkânî, *Serh'ul-Mevahib*, 176

376 Subkî, *Şîfâ'u's-Sikam*, 363

377 Suyûtî, *Menâhilu's-Sâfa*, 94 no: 381

Mezhebine ve meşrebine uymadığı için, ümmetin kabulle telakki ettiği, Buhari ve Müslim'in ittifak ettiği hadisleri zayıflayıp,³⁷⁸ hafızların uydurma olduğuna ittifak ettiği "Ebu Hanife, ümmetimin siracıdır." mevzu hadisini takviye etmeye çalısan,³⁷⁹ imamlara ve hadis hafızlarına pervasızca ta'n edip İmam Malik ve İmam Şafii'nin nesebine dil uzatan,³⁸⁰ İmam Ahmed'in fakih olmadığını ima eden,³⁸¹ İbn-i Ebi Seybe'ye,³⁸² İbn-i Huzeyme'ye,³⁸³ Osman b. Said ed-Darimi'ye³⁸⁴ ağza alınmayacak sözlerle hakaret eden, ümmetin içmasına muhalefet edip sahabeyi cerh tadil konusu yapmaya kalkarak Enes b. Malik'in hafızasına söz söyleyen,³⁸⁵ Abdullah İbn-i Abbas'ı takiyye yapmakla itham eden,³⁸⁶ Hafız İbn-i Hacer'e zina iftiarası,³⁸⁷ Hatib el-Bağdadi'ye oglancık töhmeti atmaya yeltenen³⁸⁸ ve daha nicelerine dil uzatıp ta'n eden Kevseri'nin ise, bizce ve imam ve âlimlerine giyreti olan herkesce şahitliği zaten makbul değildir.

Haslı, Hoşafçı'nın saydığı isimlerden, onun iddia ettiği şeye şahitlik edenler, sadece **Subki** ve **Kevseri**'dir.

Kevseri'nin hali zaten belliidir. Subki ise bu şehadeti kendiliğinden değil, "**Hakim'e itimad ederek**" yapmaktadır.

Yeri gelmişken Subki'nin itimad ettiği, Hakim'in düştüğü çelişkili durumdan bahsetmek faydalı olacaktır.

Bu isnad için sahihtır diyen Hakim'in, bunu vehmen veya hatayla yaptığı apaçık ortadadır. Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'in içinde bulunduğu isnada sahib hükmünü veren Hakim, onu *Duafa*'da zikretmekte ve kitabta ismini zikrettiği kimseler hakkında söyle söylemektedir:

"İsimlerini size takdim ettiğim bu kimseler, benim açımdan cerhedildikleri ortaya çıkan kimselerdir. Cerh, ancak beyine ile sabit olur. Benden isteyenlere, cerhedildiklerini açıklayacağım kimseler bunlardır. Ben, cerhin talkide istinaden olmasını helal görüyorum. Bu ilmin talebesine tavsiyem, isimlerini saydiğim bu kimselerin hiçbirisinden hadis yazmamalarıdır. Zira onların hadislerini rivayet eden, Nebi *aleyhisselam*'ın "Kim yalan olduğunu gördüğü halde, bir hadis aktarırsa, o da yalancının diğeri/iki yalancının birisidir." sözüne dahil olur."³⁸⁹

Yani Hakim'in, haklarında bu sözü söyledişi râvilerden bir tanesi de bu kitapta ismini zikrettiği Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'dir.

Hakim, onu, *Medhal*'de de zikretmekte ve hakkında söyle söylemektedir:

378 Ahmed Gümarî, *Beyan-ı Telbisi'l-Müfteri*, 212

379 Ahmed Gümarî, a.g.e., 239; Muallimi, a.g.e., 1/448

380 Ahmed Gümarî, a.g.e., 67-72; Muallimi, a.g.e., 1/381-391

381 Ahmed Gümarî, a.g.e., 79

382 Ahmed Gümarî, a.g.e., 311; Muallimi, a.g.e., 1/346-349

383 Muallimi, Tenkil, 1/460-461

384 Ahmed Gümarî, a.g.e., 311; Muallimi, a.g.e., 1/346-349

385 Ahmed Gümarî, a.g.e., 4; Muallimi, a.g.e., 1/346-3495

386 a.g.e., 48-49 a.g.e., 62

387 a.g.e., 48-49 a.g.e., 48-51

388 a.g.e., 48-49 a.g.e., 48-49

389 İbn-i Abdilhadi, *Sârimu'l-Munki*, 36

"Babasından uydurma hadisler rivayet etmiştir. Bu ilmin ehlinden, dikkat edenler için bunun sorumlusunun o olduğu gizli bir şey değildir."³⁹⁰

Hakim bunun öncesinde şunları söylemektedir: "Allah'ın yardımını ve tevfiğiyle cerhıldıkları konusunda imamlardan hiçbirini taklid etmeden, kendi içtihadına göre cerhe müstehak oldukları ortaya çıkmış ve cerhediilmiş bir topluluğun isimlerini beyan ediyorum. Ve bunların hadislerinin rivayet edilmesinin, ancak halinin beyan edilmesinden sonra olabileceğini söylüyorum. Zira Muhammed Mustafa *sallallahu aleyhi ve sellem*, hadisinde şöyle buyurmaktadır: "Kim yalan olduğunu gördüğü halde bir hadis aktarırsa, o da yalancının diğeridir/iki yalancının birisidir."³⁹¹

Bunları ifade ettikten sonra içinde Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'in olduğu isnada sahihtir diyen Hakim'in düştüğü apaçık tenakuz ortadadır.

Hatadan kim beri olmuş ki?!

Esas şaşılacak olan Hakim'in hata yapması değil, onun bu açık ifadelerini gördükten sonra Hoşafçı ve benzerlerinin "**iki yalancıdan biri**" olma gayretleridir.

Musibetin büyüğü hata etmek değil, hatayı göre göre kör taklide devam etmektir.

Peki, Hakim, böyle açık bir hataya nasıl düşmüştür?

Heva sahipleri değilse de ilim sahipleri bunu şöyle izah ediyorlar:

Hakim, *Müstedrek'i* yazmaya, ömrünün sonunda, 72 yaşını dolduruktan sonra başlamıştır.

İbn-i Hacer diyor ki: "Bazları onun ömrünün sonlarında hafızasının değişiklikle uğrayıp kendisinde gafletin hasıl olduğunu zikretmektedir. *Duafa* kitabında zikredip kendilerinden rivayetin terkedilmesinin gerekli olduğunu söylediğι, kendileriyle ihticac edilmesini menettiği bir sürü ravyı, sonra *Müstedrek'inde* tahrīc edip hadislerini sahih görmesi buna bir delildir.

Buna bir örnek verecek olursak (Hakim), **Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'in** hadisini (*Müstedrek'te*) tahrīc etmektedir. Oysa onu *Duafa'da* da zikretmekte ve hakkında şöyle demektedir: "Babasından uydurma hadisler rivayet etmiştir. Bu ilmin ehlinden dikkat edenler için bunun sorumlusunun o olduğu gizli bir şey değildir."³⁹²

Sahavi diyor ki: "Denilmiştir ki, bunun sebebi (*Müstedrek'i*) ömrünün sonlarında tasnif etmiş olmasıdır. Kendisinde hafiza değişikliği ve gaflet hasıl olmuştur. Veya kitabını temize çekip düzenlemeye fırsatı bulamamıştır."³⁹³

Hakim'in ravilarındaki sözleri ve âlimlerin bu açıklamalarından sonra "Hakim, sahih demiştir." diyerek bu rivayete tutunmaya çalışanların, halini beyan etmeden bu rivayeti aktaranların ve bu rivayet üzerine din bina etmeye kalkışanların hangi sıfata sahip olmaya gayret etikleri, hatasına yaptıkları **Hakim'in, onları hangi sıfata layık görüldüğü** ortadadır.

390 Hakim, *Medhal*, 1/154; İbn-i Hacer, *Lisan*, 7/257

391 Hakim, *Medhal*, 1/114; İbn-i Hacer, *Lisan*, 7/257

392 İbn-i Hacer, *Lisan*, 7/257

393 Sahavi, *Fethu'l-Muğîs*, 1/36

s. 198'de diyor ki: "*Uydurmacılık ayıbını ona hiçbir imam yakıştırmamış olmasına rağmen, Elbani bunu kendi eklemiştir.*"

Elbani'nin eklediği bir şey yok da Hoşafçı, söyleyecek bir sözü olmadığı için, âdeti üzere ucuz polemik yapmaktadır.

Elbani, "O, uydurma ile ittiham edilmiş birisidir. Bu töhmeti ona atan da Hakim'in kendisidir."³⁹⁴ diyerek Hakim'in zikredilen ibaresine işaret etmekte, imamların onun hakkındaki sözlerini aktardıktan sonra da "**Bu Abdurrahman, yalancı değilse de cidden zayıftır.**"³⁹⁵ diyerek kanaatini belirtmektedir.

Hoşafçı (devamında) diyor ki: "*Babasından uydurma haber verdi demek, hadis uyduran biridir demek değildir... Elbani ya bu farkı farketmedi ya da kasıtlı olarak gizledi. Birinci ihtimal kötü, ikincisi daha kötü.*"

Hakim'in ibaresi "**Babasından uydurma hadisler rivayet etmiştir.**" den mi ibarettir, yoksa arkasından "**Bu ilmin ehlinden dikkat edenlere, bunun sorumlusunun kendisi olduğu gizli kalmaz.**" diyerek töhmetin Abdurrahman'a yönelik olduğunu mu ifade etmiştir?

Hoşafçı'nın "**bu ilmin ehlinden olma**" ihtimali zaten olmadığı için geriye şu ihtimaller kalyor:

Hoşafçı, Hakim'in ifadesinin geri kalan kısmını ya görmedi, ya gördü de anlamadı, ya anladı da okuyucunun görmesini istemediği için makasladi, ya da hiç utanması olmadığından bütün bunlarla beraber hâlâ belki izi kalır diye Elbani'ye çamur atmaya çalışıyor.

Birincisi kötü. İkincisi daha kötü. Üçüncüsü çok kötü. Dördüncüsü ise "**hayâ etmiyorsan, dileğini yap!**"³⁹⁶

(Aynı sayfada) diyor ki: "*Birçoklarının onda biraz zayıflık var şeklindeki sözlerini görmezden gelerek, cidden zayıftır diyen bir iki kişinin sözüne sarılmak ne derece doğrudur.*"

"**Onda biraz zayıflık var.**" diyen birçoklarının kimler olduğunu, Hoşafçı keşke zikretseydi de biz de görseydik.

Ondaki zayıflığın biraz olduğunu söylemeyen bir iki kişi de Ali İbnu'l-Medini, Ebu Hatim er-Razi, Ebu Zur'a, Yahya İbn-i Main, Ahmed b. Hanbel, Nesai, Malik b. Enes, Deraverdi, İbn-i Hibban, İbn-i Huzeyme, İbnu'l-Cevzi, İbn-i Sa'd, Saci, Tahavi, Ebu Nuaym, Hakim, Main, Medine ehlinin umumu³⁹⁷ ile Zehebi³⁹⁸ ve İbn-i Hacer.³⁹⁹

Üstelik Hakim gibi tevsikte mütesahil birisi bir raviyi cerhediysorsa ve bunu kendi ifade ettiği gibi birini taklid ederek değil, halinin ortaya çıktığını gördükten sonra yapıyorsa bu, o kimsenin cidden cerhe müstehak olduğunu açık delili sayılr.

³⁹⁴ Elbani, *Tevessül*, 105

³⁹⁵ a.g.e., 108

³⁹⁶ Buhari, *Sahih*, 3483

³⁹⁷ İbn-i Hacer, *Tehzib*, 2/507-508

³⁹⁸ Hakim, *Müstedrek*, 2/615

³⁹⁹ İbn-i Hacer, *Takrib*, 578 no: 3890; *Telhisü'l-Habir*, 1/55 "zayıf ve münkerdir."

(Aynı sayfada) diyor ki: “**Zabittaki az zayıflık, rivayeti hasen mertebesine düşürür, uydurma yapmaz.**”

Öncelikle Abdurrahman'daki zayıflık az değil, “**hadis ilmi ehlince, zayıflığın son noktasında**”dır.⁴⁰⁰

Sonra, bu “az” olduğu iddia edilen zayıflığın, bir de sadece zabıttı olduğu, olsa olsa Hoşafçı'nın kuruntusu sayılır.

Yoksa Hakim'in ona attığı töhmet, zabıtla alakalı bir şey midir?

Babasından uydurma rivayetler yaptığını, Hakim'le beraber, Ebu Nuaym da söylemektedir.⁴⁰¹

Hatta İbn-i Hacer'in aktardığına göre “Adamın birisi, İmam Malik'e, senedî munkati bir hadis söyleyince, Malik ona der ki: “**Sen Abdurrahman b. Zeyd'e git de sana babasından Nuh aleyhisselam'dan hadis aktarsın!**”⁴⁰²

Yoksa bu söz de “**zabittaki az bir zayıflığa mı delalet etmektedir?**

s. 199'da diyor ki: “**Ahmed b. Hanbel, onda bir yandan zayıflık görürken, öte yandan, Müsne'dinde ondan hadis rivayet ediyor ve itiraz etmiyor.**”

Ahmed b. Hanbel'in, Müsne'dinde böyle bir şart mı var da Hoşafçı, okuyucuya **telbis** yapmaya çalışıyor?

Ahmed b. Hanbel, Müsne'dindeki bütün zayıf ravidere itiraz etmiş mi ki, ona da itiraz etsin?

(Aynı sayfada) diyor ki: “**Hakim'in, Buhari ve Müslim'in Abdurrahman'ı hüccet kabul etmediklerini söylemesi, onu zayıf kabul etmesi demek değildir.**”

Peki, Hakim'in “cerhedildikleri ortaya çıkışmış olanlar” dediği, onlardan hadis rivayet edenin “**iki yalancıdan biri**” olacağına işaret ettiği “**zayıflar**” arasında, Abdurrahman'ı da zikretmesi, sizce onu ne kabul etmesi demektir? **Sıka mı?**

“**Babasından uydurma hadisler rivayet ediyor.**” deyip bunun sorumlusunun o olduğunu söylemesi, Abdurrahman'ı ne olarak kabul etmesi demektir? **Güvenilir olarak mı?**

s. 200'de diyor ki: “**Hakim'in şu isnad için sahihtir demesi, Abdurrahman'ı kendi ijetihadıne güvenilir kabul etmesi demek değil midir?**”

Hakim'in şu isnad için sahihtir diyerek açıkça hata yaptığı, kendi açık sözleriyle çelişkiye düştüğünü, bunun sebebinin de ilim ehlinin ifade ettiği gibi hafızasının değişmesinden, gaflete düşmesinden veya kitabını düzenleyip temize çekme fırsatı bulamamasından kaynaklandığını zaten açıklamıştık.

Peki, Hakim'in bu beyanlarından sonra hâlâ onun vehmine tutunmaya çalışanların yaptığı şey, yine Hakim'in ifadesiyle, “**iki yalancıdan biri**” olmaya çalışmak değil midir?

400 İbn-i Hacer, *Tehzib*, 2/508

401 İbn-i Hacer, *Tehzib*, 2/508

402 İbn-i Hacer, *Tehzib*, 2/508

(Aynı sayfada) diyor ki: “**Üstelik bu rivayetin şahitleri de vardır. Adem aleyhisselam’ın tevessülle alakah bu rivayeti pekiştiren, ona mütabi ve şahit olacak başka rivayetler de vardır.**”

Hoşafçı, neden okuyucuya kandırmaya **tevessül** ediyor?

Bahsettiği şahit ve mütabileri zikretseydi de hem okuyucu hem de biz görseydik ya?!

Yoksa o “**şahit ve mütabiler**,” içinde aynı Abdurrahman’ın geçtiği diğer rivayetler mi?

Veya Ömer *radiyallahu anh* üzerine mevkuf diğer “**cidden zayıf**” rivayetler mi?

s. 197’de Kevseri’nin Abdurrahman’la alakalı sözlerini aktarmaktadır.

İlgilenenler, uydurma rivayetleri takviye etme uzmanı Kevseri’nin telbislerini dikkatle takip etsinler.

Kevseri diyormuş ki: “**Abdurrahman’ı İmam Malik zayıf kabul etti ve diğer birtakım âlimler de ona tabi olup kabul ettiler.**”

Kevseri, “**diğer birtakım âlimler**”le isimlerini saydığımız imamları kastetmekte ve hepsinin Abdurrahman’ı zayıf kabul etmede İmam Malik’i taklid ettiklerini iddia etmektedir.

Bunu o imamların hepsine delilsiz olarak nisbet etmenin başlı başına **tahakküm** olduğu bir tarafa, Abdurrahman hakkında en ağır sözleri söyleyen Hakim’in kendi ifadesinden, bu konuda kimseyi taklid etmediğini, bunu caiz bile görmediğini, cerhi ortaya çıktıktan sonra kendi içtihadıyla onu cerhedip zayıf kabul ettiğini iyi bilmektedir.

Diyormuş ki: “**Ancak onu yalancılıkla ittiham etmediler.**”

Hâlbuki **Hakim**, bu töhmeti açıkça yapmaktadır. Hakim dışında **Ebu Nuaym** ve hatta onlardan önce **İmam Malik** de bu töhmeti atanlardandır.

Diyormuş ki: “**Hakim, bu rivayeti, İmam Malik’in kabul ettiği rivayetlerden görünce böyle yaptı.**”

Yani aslında Hakim de onu İmam Malik’e uyararak zayıf kabul edenlerden biriydi. İmam Malik’in bu rivayeti kabul ettiğini görünce, “*demek ki biz ona boşuna uyuyormuşuz, bak kendisi bile onun rivayetini kabul ediyor*” diyerek kabul etti ve sahihtir dedi.

Diyormuş ki: “**İmam Malik bu haberi nasıl kabul etti dersiniz? Söyle açıklayabiliriz.**”

İyi dinle ey okuyucu!

Muttefekun aleyh hadisleri reddetme ve uydurma hadisleri takviye etme sicili Kevseri’nin, şeytanın bile aklına gelmeyecek yöntem ve telbislerle kurmaya çalıştığı bağlantıları iyi takib et!

Ta ki, Hoşafçı’nın “**İmam**” addettiği Kevseri’nin ne olduğunu iyi göresin!

Diyormuş ki: “*İbn-i Humeyd’ın bildirdiğine göre Abbasi halifi Ebu Ca’fer hacca gittiği zaman, Hz. Peygamber sallallahu aleyi ve sellem’in kabrini ziyarete verdiği zaman, orada bulunan İmam Malik’e “Ya Eba Abdillah, yönümü kibleye dönüp mi dua edeyim?” dedi. İmam Malik de Halife Ebu Mansur Cafer’e (böyle) niçin yönümü ondan çevireceksin? Hâlbuki o senin de, baban Hazret-i Adem’in de Allah’a vesilesidir. Bilakis Rasûlullah yönüne dön, onun şafaatini iste. Çünkü Allah onun şafaatiyle seni affeder” dedikten sonra, Nisa, 64 ayetini okudu. Buradan şu anlaşılıyor ki, İmam Malik, Hakim’in rivayet ettiği Adem haberini kabul edip fikhî bir meselede delil olarak ileri sürdüktenden sonra, Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem’den, yanlışma, zapt azlığı ve töhmeti ortadan kalkar. Çünkü onu zayıf kabul edenler sadece İmam Malik’e uyuyorlardı.” (Kevserî’nin sözü bitti)*

Yani İmam Malik, Adem kissasıyla delil getirmiştir. Bu kissayı rivayet eden de Abdurrahman’dır. Abdurrahman’ı zayıf kabul edenler de sadece İmam Malik’e uydukları için böyle yapmışlar ya, meğerse Abdurrahman’ın rivayetini delil getiren Malik, onu zayıf kabul etmiyormuş. Dolayısıyla onca imam da onu takdir etmede yanlışmışlar. Neticede, imamların **Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem** ile alakalı olan cerh edici bütün sözleri büyük bir yanlış anlamının sonucudur.

Birinci olarak, zaten munkatı/senedi kopuk olan bu hikâyeyi, yalancılıkla itham edilen birisi aktarmaktadır. Ayrıca isnadı mechullerle doludur.

Hikâyeyi aktaran **Muhammed b. Humeyd er-Razi** hakkında Zehebi der ki: “**Zayıftır. Zayıf olması da hafızasından dolayı değildir.**” Yakub b. Şeybe dedi ki: “Çokça münker rivayetler yapar.” Buhari dedi ki: “**Fiji nazar.**” Nesai dedi ki: “Sika değildir.” Ebu Zur'a dedi ki: “**Yalan söyleler.**”⁴⁰³

Salih b. Muhammed el-Esedî der ki: “**Allah'a karşı ondan daha cüretlisini, yalandan ondan daha marifetlisini görmedim.**”⁴⁰⁴

İshak b. Mansur der ki: “**Muhammed b. Humeyd'in kezzab/çok yalancı olduğuna şahitlik ederim.**”⁴⁰⁵

Ebu Zur'a ve İbn-i Va'ra, İmam Ahmed'e “**Onun yalan söylediği bizce sahîh olarak sabittir.**” dediler. İmam Ahmed'in oğlu Salih diyor ki: “Babamın ondan sonra, İbn-i Humeyd'i anıncı elini sirkelediğini gördüm.”⁴⁰⁶

Buhari'nin “**fiji nazar**” ibaresini tercüme etmedik. Önce onun ne anlama geldiğini açıklayalım, ardından da Hoşafçı'nın nasıl tercüme ettiğini gösterelim.

İbn-i Kesir diyor ki: “Buhari, bir adam hakkında, ‘Onun hakkında sustular.’ veya ‘**fiji nazar**’ diyorsa, o kişi ona göre en aşağı/düşük seviyededir. Ancak o, cerhte latif ibareler kullanan birisiydi.”⁴⁰⁷

403 Zehebi, *Muğnî*, 2/573

404 Hatîb el-Bağdâdi, *Târihu'l-Bağdad*, 2/262

405 a.g.e., 2/263

406 İbn-i Hibban, *Mecruhin*, 2/204

407 İbn-i Kesir, *İhtisaru'l-Ulumî'l-Hadîs*, 89

Zehebi diyor ki: "Buhari, '**fihi nazar**' demiştir. O, bunu genelde, itham ettiği kişiden başkası için kullanmaz."⁴⁰⁸ Buhari'ye göre, '**fihi nazar**' olan bir adamın, itham edilen birisi olmaması çok az görülen bir şeydir.⁴⁰⁹ Onun âdeti böyledir. Eğer '**fihi nazar**' diyorsa, bunun anlamı, o kimse'nin itham edilen birisi olduğu veya sıkı olmadığıdır. Bu, ona göre zayıftan daha kötü bir haldir.⁴¹⁰

Hoşafçı ise Buhari'nin "**fihi nazar**" ibaresini, s. 202'de, "**hakkında iyi düşünülmeli**" diye tercüme etmiş. La havle vela kuvvete illa billah!

Hali bu olan İbn-i Humeyd, bu hikâyeyi Malik'ten kesintisiz olarak bile aktarsa kabul edilmeyecekken, üstüne bir de hikaye **munkatı**'dır. İbn-i Humeyd, Malik'e, hele de Ebu Ca'fer Mansur zamanında yetişmiş birisi değildir.

Halife Ebu Ca'fer Mansur, 158 senesinde Mekke'de, İbn-i Humeyd ise 248 senesinde vefat etmiştir.

Onun İmam Malik'ten rivayette bulunduğu da kimse söylememektedir.

Kadı İyad, Malik'ten rivayette bulunanları büyük ve küçük olmak üzere iki kısma ve memleketlere göre taksim ettiği halde, aralarında İbn-i Humeyd'i zikretmemektedir.⁴¹¹

Hafız Mizzi de ne Malik'in, ne İbn-i Humeyd'in tercümesinde böyle bir şeyden bahsetmektedir.⁴¹²

Rivayetin kalan bölümü de mechullerle doludur. Kevseri, bütün marifetini ortaya koyduğu halde birçoğuyla alakalı bir tevkik aktaramamaktadır.

Hele Kadı İyad'ın şeyhlerinden hiç bahsetmemekte, bu hikâyeyi onlardan **icaze** yoluyla rivayet ettiğinin sözünü bile etmemektedir.

Nasıl etsin ki, "**tenkitçilere göre inkita hükmündedir**" diyerek, icaze yoluyla aktarılan rivayeti kendisi reddetmektedir.⁴¹³

Hasılı, Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'i temize çıkardı münker rivayetini kurtarmak için Kevseri'nin medet umduğu hikaye; hadis uydurduğu söylenilen bir kişinin, munkatı olarak yaptığı, senedi mechullerle dolu, her halinden uydurma olduğu belli, sadece bir "**hikayedir.**" **Bu birincisi.**

İkinci olarak ise, bu hikaye Malik'ten sahîh olsaydı bile, gerekli makaslamayı yapmadıkça, Kevseri'nin uydurmayı kurtarma gayretlerine bir faydası olmayacağından.

Şöyledi ki, hatırlanacağı üzere Kevseri, bu hikâyeyi; İmam Malik'in, Abdurrahman'ın yaptığı rivayeti sahîh görüyor, dolayısıyla Abdurrahman'ı da zayıf görmüyor olması sadedinde zikretmektedir.

408 Zehebi, *Mizan*, 2/416

409 a.g.e., 3/52

410 Zehebi, *Mükiza*, 83

411 Kadı İyad, *Tertibü'l-Medarik*, 1/282-545

412 Mizzi, *Tehzibü'l-Kemal*, 3/1296-1297 ile 3/1190-1191

413 Kevseri, *Te'nib*, 64{ *Beyan-i Telbisi'l-Müfteri*'den naklen, 300}

Yani İmam Malik, halife Ebu Ca'fer'e, "**O, baban Adem'in de Allah'a vesilesidir.**" diyor ya, işte bu sözüyle Abdurrahman'ın yaptığı o rivayeti kasdetmektedir.

Bu şekilde bakıldığı zaman Abdurrahman'ın rivayetindeki "**Adem'in vesilesi**" ile Malik'in iddia edilen sözündeki "**Adem'in vesilesi**" aynıymış gibi görünmektedir.

Ancak zaten uydurma olan hikayedeki Malik'in sözünden iki kelimeyi makaslamak lazım ki öyle görünüşün.

O iki kelime şudur. İmam Malik, halifeye diyor ki "O senin de, baban Adem'in de **kıyamet günü** Allah'a karşı vesilesidir."

Kevseri, bu iki kelimeyi makaslamasa, bu cümlenin anlamının ne kadar değişeceğini, Abdurrahman'ın rivayetinde geçen vesileyle bir alakası kalmayacağını, dolayısıyla ne Abdurrahman'ı ne de uydurma hadisini kurtaramayacağını iyi bilmektedir.

Abdurrahman'ın rivayetinde söz konusu olan vesile, **Adem aleyhisselam'ın insanlık tarihi başındaki tevessülü**dür.

Malik'in hikayesinde bahsedilen vesile ise **Adem ve zürriyetinin dünya tarihi sonundaki tevessülü**dür. Bu ikincisinin hak oluşunda niza ve şüphe yoktur.⁴¹⁴

Şifa'ya yaptığı serhte, "**kıyamet günü**" ibaresini, "**sefaat-i uzma hadisine işaretettir**" sözleriyle açıklayan Hafaci⁴¹⁵de bundan bahsetmektedir.

Yani uydurma olan bir hadisi kurtarmak için uydurma bir hikâyeyi delil getiren Kevseri, bununla da yetinmeyip uydurma olan delilini maksadına uydurmak için ondan kritik iki kelimeyi makaslamakta bir beis görmemekte, kıyamet günü gerçekleşecek olan tevessülle, insanlık tarihi başında olduğu iddia edilen tevessülü aynı olay gibi göstermeye çalışmaktadır.

Dolayısıyla Malik'ten aktarılan bu hikâyenin içinde söz konusu edilen tevessül, Abdurrahman'ın rivayetindeki tevessülle apayrı bir hadise olduğu için; Malik, Abdurrahman'ın rivayetiyle delil getirmiş olmaz, yani onu zayıf kabul etmiyor olmazdı.

Özetle, Kevseri ne Abdurrahman'ı nede uydurma rivayetini kurtarabilmiştir.

s. 203'de parantez içinde, Kevseri'nin bir kelime hatasını *Şifa*'nın şerhlerine dönerek tashih ettiğini söyleyip bununla okuyucuya, nakilde ne kadar tesebbüt sahibi olduğunu göstermeye çalışan Hoşafçı, Hafaci'nın bahsettiğimiz açıklamasını da gördüğü halde, Malik'e nisbet edilen sözü, s. 99 ve 201'de Kevseri'nin makaslamsız haliyle aktarmakta bir beis görmemektedir.

s. 195'de diyor ki: "**Abdullah b. Muslim el-Fehri'nin (böyle) uydurmacı bir ravi olduğunu kimse söylemedi. Elbani yanlış söylüyor.**"

414 Buhari, *Sahih*, 3340; Müslim, *Sahih*, 320-322-326-327-329

415 Şihabuddin Hafaci, *Nesîmu'r-Riyad*, 3/398

Elbani zaten böyle bir şey söylememektedir. Elbani, hadisin illetlerini sayarken ikinci madde olarak **“İsnadin Abdurrahman'a kadar olan kısmının mechul olmasını”** zikredip Abdullah'in mechul olduğuna işaret etmektedir. Uydurmacı birisi olduğuna değil.

Ayrıca İbn-i Hacer'e göre, Abdullah hakkında zaten iki ihtimal vardır. Bu birincisi. Ona göre uzak sayılmayacak ikinci ihtimal ise Abdullah b. Müslim el-Fihri'nin, Abdullah b. Müsellem b. Ruşeyd olmasıdır.

Zehebi de onun hakkında, “İbn-i Hibban onun hadis uydurmakla itham edilen birisi olduğunu söyler.” demektedir.

Yani her halükarda **Fihri, ya mechul ya da müttehemdir**. Üçüncü bir ihtimal varid olmamıştır.

s. 196'da diyor ki: **“İbn-i Hacer ne bu ravi ne de bir önceki kendi tabakasından olan Abdullah İbnul Müslim İbnul Rüşeyd hakkında kinama yolu hiçbir söz etmemiştir. Elbani yanlış söylüyor. el-İsabe'de değil, Lisanu'l-Mizan'da Zehebi'nin dediklerini naklediyor.”**

İbn-i Hacer, Abdullah b. Müslim el-Fihri'nin, aslında, hadis uydurmakla itham edilmiş Abdullah b. Müsellem b. Ruşeyd olduğunu uzak görmediğini belirtip İbn-i Ruşeyd hakkında Zehebi'nin aktardığı töhmete, âdetinin aksine bir itiraz ve takip yapmayarak, buna muvafık olduğunu ortaya koymaktadır.

Hoşafçı'nın aynı sayfanın sonunda söylediğgi gibi ... **“Zira tenkid yerinde susmak bunu ifade etmektedir.”**

Üstelik Zehebi, Abdullah b. Müslim el-Fihri hakkında, **“Tanımiyorum, kimdir bu?”** ifadesinden başka, kinama yolu hiçbir söz söylememektedir. Onun **“Abdullah b. Müsellem b. Ruşeyd'le aynı kişi olmasını uzak görmüyorum”** diyerek Abdullah b. Müslim el-Fihri'yi, itiraz etmediği töhmete layık gören, İbn-i Hacer'in kendisidir.

Elbani'nin de söylediğii budur. Hoşafçı, Elbani'nin bu sözü yanlışlıkla **İsabe'den** aktardığına işaret ediyor, ama bunu nereden çıkardığını doğrusu anlayamadık. Elimizdeki baskıda da -bulabildiğimiz en eski baskısı olan 1983 tarihli 5. baskıda da- **İsabe** diye bir şey yok. Elbani de **Lisan**'da diyor.

Korkarız bu da Hoşafçı'nın tercümedeki hataları Elbani'ye mal etmelerinden birisi...

s. 196'da diyor ki: **“Üstelik Zehebi'nin bilmemesi, İbn-i Hacer'in de zayıf ihtimali, ne zamandan beri kesin ilim oldu? Nasıl oldu da bilmeme ve ihtimal, İbn-i Hibban'a göre hakkında açık cerh olmayan ravilerde asıl olan güvenilirliktir temel esasından ağır geldi?”**

“Zehebi'nin bilmemesi”yle ravinin mechul oluşuna delalet eden **“Tanımiyorum, kimdir bu?”⁴¹⁶** sözünü, İbn-i Hacer'in **“zayıf ihtimali”**yle de ravinin hadis uydurmakla itham edilen diğer bir isimle aynı kişi olmasını **“uzak görmüyorum”⁴¹⁷** sözünü kasdetmektedir.

416 Hakim, Müstedrek, 2/615

417 İbn-i Hacer, Lisan, 5/12 no: 4462

Sonra da her mezhebin ruhsatlarını toplamaya çalışanlar gibi, hakkında imam addettiği Kevseri'nin de sözlerini naklettiğimiz İbn-i Hibban'ın malum mezhebini; Zehebi ve İbn-i Hacer'in sözlerinden çıkan iki ihtimalin üçüncüsü ve en kuvvetlisi saymaya çalışmaktadır.

Yani adam; ya Zehebi'ye göre **mechul** birisi, İbn-i Hacer'e göre ya **mechul** ya **müttehem** birisi, ya da İbn-i Hibban'ın, aksi ispatlanıncaya kadar herkes sikadır, **açayıp**,⁴¹⁸ **yolların en zayıfı**⁴¹⁹ ve **gevşekliğin son noktası**⁴²⁰ olan ilkesine göre **sika** birisi.

Hoşafçı'ya göre ağır basması gereken ihtimal **bu üçüncüsü**.

Üçüncüsü: Ayrıca bu rivayet, Adem *aleyhisselam*'ın tevbe ettiği kelimelerin ne olduğunu alakalı, seleften aktarılan meşhur rivayetlere de aykırıdır.

"Adem, Rabbinden birtakım sözler öğrendi. (Bu sözlerle tövbe edince) Allah da tövbesini kabul etti."⁴²¹ ayetiyle alakalı, seleften aktarılan tefsir, Adem *aleyhisselam*'ın tövbe ettiği bu sözlerin şunlar olduğu yönündedir:

"İkisi dedi ki: 'Rabbimiz, biz kendimize zulmettik. Eğer bizi affedip bize rahmet etmezsen, muhakkak hüsranan uğrayanlardan oluruz.'⁴²²

Bu tefsir Mücahid'den, Said b. Cübeyr'den, Ebu'l-Aliye'den, Rabi b. Enes'ten, Hasenu'l-Basri'den, Katade'den, Muhammed b. Ka'b el-Kurazi'den, Halid b. Ma'n'dan ve Ata el-Horasani'den nakledilmiştir.⁴²³

Dördüncüsü: Şehristani'nin aktardığına göre, Hıristiyanlar, İsa *aleyhisselam*'ı överken, onun benzeri olmadığını, hiçbir peygamberin ona kıyas edilemeyeceğini, Adem *aleyhisselam*'ın günahının bile onun vesilesiyle affedildiğini söylüyorlar.⁴²⁴

Muhtemeldir ki bunu duyan bazı cahil Müslümanlar da bizim peygamberimiz, İsa *aleyhisselam*'dan geri kalmasın diye bu kissayı uydurup rivayet ettiler.

Eğer delil olacaksa, işte size başka bir rivayet:

Ebu Nuaym'in *Hilye*'de naklettiğine göre "Yusuf *aleyhisselam* der ki: "Allah'ım, babalarım halilin olan İbrahim, kurbanlığın olan İshak ve İsrail'in olan Yakub'un salihlikleriyle Sana yöneliyorum."

Allah da ona şöyle vahyetti: "**“Ey Yusuf, onlara zaten Benim ihsan ettiğim nimetlerle mi Bana yöneliyorsun?!”**⁴²⁵

418 İbn-i Hacer, *Lisan*, 1/209

419 Kevseri, *Tə'nis*, 91 {*Beyan-ı Telbisi'l-Müfteri*'den naklen, 183}

420 Kevseri, *Nüket*, 172 {*Beyan-ı Telbisi'l-Müfteri*'den naklen, 178}

421 Bakara, 37

422 Araf, 23

423 İbn-i Kesir, 1/238

424 Şehristani, *el-Milel ve'n-Nihal*, 1/524

425 Ebu Nuaym, *Hilyetu'l-Evliya*, 9/10